

УДК 378:004

DOI 10.18372/2786-5487.1.15858

Ляхощька Лариса Леонідівна

кандидат педагогічних наук, доцент, професор
кафедри відкритих освітніх систем та інформаційно-комунікаційних технологій
Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти»,
м. Київ, Україна

Науменко Тетяна Юхимівна

викладач Київського коледжу будівництва, архітектури та дизайну,
м. Київ, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ

***Анотація.** У статті розглянуто проблему удосконалення педагогічної майстерності викладача закладу освіти в умовах цифрової трансформації освітнього простору України.*

***Ключові слова:** педагогічна майстерність, трансформація освіти, цифрові та інформаційно-комунікаційні технології.*

***Annotation.** The article considers the problem of improving the pedagogical skills of a teacher of an educational institution in the conditions of digital transformation of the educational space of Ukraine.*

***Key words:** pedagogical skills, educational transformation, digital and information and communication technologies.*

Цифрова трансформація освітнього і наукового простору України нині стає ключовим фактором суспільного прогресу і сталого розвитку країни, відбувається зростання її конкурентоспроможності у глобалізованому світі. Аналітикою новітніх тенденцій, прогнозуванням стратегічних напрямів розвитку освіти займаються провідні науковці, філософи, психологи, педагоги, ІТ-експерти у всьому світі. У лютому 2021 року, на засіданні Комітету Верховної Ради з питань освіти, науки та інновацій Міністр освіти і науки Сергій Шкарлет розповів про ключові завдання, які ставить перед собою МОН України на 2021 рік. Зокрема, впровадження цифрової трансформації освіти і науки є одним з пріоритетних напрямів роботи Міністерства. Міністр зазначив, що під час впровадження цифрової трансформації планується реалізувати наступні кроки: затвердити Концепцію цифрової трансформації освіти і науки України; забезпечити учасників освітнього процесу електронними освітніми ресурсами; створити умови для підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти з інформаційно-цифрової компетентності; забезпечити функціонування програмно-апаратного комплексу «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту» (ПАК «АІКОМ»); запустити інформаційну систему управління професійною (професійно-технічною) освітою (EMIS); модернізувати Єдину державну електронну базу з питань освіти (ЄДЕБО); створити онлайн-платформу для комунікації між учасниками інноваційного процесу («Наука та бізнес»); запуск проєкту SELFIE у пілотних школах і закладах професійної освіти – платформа для самооцінки закладами освіти стану своєї цифрової готовності; приєднатися до процесів створення та розбудови Європейської хмари відкритої науки (EOSC); удосконалити та наповнювати контентом платформу «Всеукраїнська школа онлайн». «Діджиталізація всіх сфер суспільного життя є актуальним напрямом не лише через пандемію, а й загалом через глобальні тренди сьогодення та загальнодержавну політику щодо вектору цифрової трансформації держави. Вказані кроки – пріоритетні, проте є ще низка підпроєктів із цифрової трансформації, над якими наша команда працює щодня», – зазначив Міністр Сергій Шкарлет [1].

Поява нових інформаційно-комунікаційних технологій, взаємодія учасників освітнього процесу у віртуальних цифрових середовищах вимагає нових наукових досліджень, ґрунтовного науково-методичного супроводу використання цифрових технологій в освіті на всіх її рівнях. На нашу думку, визначення сучасних трендів у навчанні, їх вплив на динаміку змін робочих місць, професій має відбуватися з урахуванням загальнолюдських цінностей і базових психологічних потреб людини – що є основою взаємин у процесі навчання, а відтак і нових підходів щодо розвитку педагогічної майстерності викладача закладу вищої освіти. Ми згодні з думкою А. Семенової [5], що Концепція педагогіки Добра є підґрунтям для розв'язання проблеми взаємозв'язку психосинергетики, педагогіки, індивідуальних методик і практик навчання і виховання в сучасних умовах існування віртуального і реального світу. Розв'язання саме цієї проблеми визначає відповідь на питання про використання досягнень постнекласичної психологічної теорії навчання у педагогічній практиці. Академік І. А. Зязюн звернув увагу на те, що основою гармонійної освіти, де Педагоги-Майстри організують педагогічну взаємодію, є розвиток професійної майстерності педагогічних кадрів, коли професіоналізм педагогів розглядається з позиції їхньої підготовки, оцінки діяльності, особистісних моральних якостей та рівня майстерності [4]. У майже всіх відомих нам роботах академіка І. А. Зязюна [2, 3, 4] учений розвінчував думку про «безсторонність» учителя, рішуче відкидав ідею про вчителя як передавача теоретичних знань. Навпаки, він доводив, що вчитель – майстер нарівні з учнем, постійно бере участь у створенні нового знання, опановуючи ціннісний досвід. Ключовою ідеєю педагогічної майстерності, є те що серед всього іншого система підготовки педагогічних кадрів є «виключно опочуттєвленою діяльністю планування майбутнього світу людства». І. А. Зязюн аргументовано заявляв, що саме освітяни здатні впливати на майбутню історію, пояснюючи концепцію педагогіки Добра, говорив про те, що освіта, – це «наукове утворення» відкритого типу, оскільки буття людини обумовлюється, але не визначається її обставинами.

Зазначимо, в епоху цифровізації економіки і суспільства сучасні тренди і перспективи розвитку педагогічної майстерності викладача закладу вищої освіти науковці вивчають із позицій постнекласичної методології психосинергетики [5], урахувавши трансформаційні процеси, що відбуваються в інформаційно-цифровому освітньому просторі України. Педагогічна взаємодія, як основна сфера педагогічної праці, в контексті трансформацій сучасного освітнього простору, розглядається науковцями у площинах реальної і віртуальної освіти та у їх синергетичному поєднанні. Наприклад, під час діалогової взаємодії учасників дистанційного освітнього інтерактивного процесу відбувається виконання здобувачем освіти пізнавальних завдань, формулювання яких є прерогативою діяльності викладача на основі мовленнєвого тексту під час діалогу з ним. Структура такого процесу визначаються темою заняття та цілями дидактичних завдань. Прикладом діалогової взаємодії педагога зі здобувачем освіти є онлайн-навчання – це отримання знань і навичок за допомогою комп'ютера або іншого гаджета, підключеного до інтернету в режимі «тут і зараз». Цей формат навчання ще називають e-learning або «електронне навчання», яке є логічним продовженням дистанційного. Під час онлайн-навчання здобувач освіти дивиться лекції у відеозаписі або в прямій трансляції, проходить інтерактивні тести, обмінюється файлами з тьютором, спілкується з одногрупниками і викладачами в чатах, проходить квести та ін. Таке навчання дозволяє повністю зануритися в освітнє середовище без відриву від робочого процесу самого здобувача освіти.

В ідеалі, у здобувача освіти повинен бути свій віртуальний кабінет на порталі. Там відбувається все навчання, здача завдань, спілкування з викладачем і веб-адміністраторами. Якщо такого немає, то провайдери навчання мають вказувати контактні номери, адреси пошти та / або посилання на профілі в соціальних мережах адміністраторів і кураторів для зв'язку. Ми дослідили, що наявність і частота спілкування здобувача освіти з викладачем значно впливає на якість навчання. Чим простіше проконсультуватися з ним здобувачу освіти та уточнити правильність виконання завдання або вивчення теми, тим вище якість онлайн-

навчання. Інтернет та цифрові технології змішали водне поняття онлайн і дистанційного навчання. Обидва варіанти назв мають на увазі собою навчання поза аудиторією, за власним графіком.

Однак досвід українських освітян онлайн-навчання в період глобальної пандемії, пов'язаної з Covid-19, показав, що економія часу, на жаль, не відбувається, навпаки онлайн-викладач ще більше завантажений. На жаль, викладачі закладів вищої освіти ще недостатньо підготовлені для проведення онлайн-освітнього процесу, створення електронного навчально-методичного комплексу, електронного дистанційного курсу, електронної навчальної книги тощо. Чимало часу займає створення різних матеріалів для онлайн-контролю (тести, розрахункові роботи тощо) таким чином, аби вони могли перевірятися автоматизованою системою управління навчальними ресурсами, а не вручну. Але певний тип робіт здобувачів освіти (наприклад, творчий) на сьогодні дуже важко оцінювати за допомогою автоматизованої системи, то залишається викладачеві на перевірку вручну.

На допомогу викладачеві удосконалити свої інформаційно-комунікаційні компетентності (ІКТ-компетентності), підвищити свою педагогічну майстерність приходять систематизовані курси підвищення кваліфікації. Професіоналізм управлінців, викладачів і методистів, інноваційні технології та цифровізація освітнього процесу зумовили повну готовність колективу ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (УМО) дати відповідь на виклики надзвичайної ситуації, застосовуючи сучасні технології управління ресурсами, освітнього маркетингу, антикризового менеджменту для подолання загроз і відкриття нових перспектив цифрового розвитку післядипломної освіти.

Науково-педагогічними працівниками УМО з урахуванням особливостей навчання дорослих розроблена і введена в користування веб-платформа «Система управління навчанням дорослих (Learning Management System Adult Learning)» – LMS AdL. (автор. колектив у складі М. О. Кириченко, В. В. Олійник, Т. М. Сорочан, Л. А. Карташова, С. В. Ларін). Вона розміщена на сайті «Український відкритий університет післядипломної освіти» <http://uvu.org.ua/> з метою забезпечення дистанційного етапу підвищення кваліфікації слухачів, які навчаються за бюджетні кошти, а також Системи неформальної післядипломної освіти відповідно до Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 800 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ № 1133 від 27.12.2019 року). Таким чином стабільно здійснюється дистанційне навчання слухачів на курсах підвищення кваліфікації відповідно до плану-графіка. Наразі на платформі LMS AdL зареєстровано понад 2000 слухачів КПК, які навчаються за бюджетні кошти, з них близько 300 осіб – уже в період карантину. Для забезпечення навчання цього контингенту створено 82 електронні кабінети викладачів, у електронній бібліотеці на платформі розміщено 253 навчально-методичних матеріали. Також платформа дає можливість проводити онлайн-заняття, які відбуваються згідно з розкладом занять.

Кафедра відкритих освітніх систем та інформаційно-комунікаційних технологій УМО вже 20 років як здійснює підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних та педагогічних кадрів освіти за такою категорією слухачів, як Викладачі-тьютори (організатори) дистанційного навчання в закладах освіти, а на сьогодні розроблені авторські тематичні курси [6]. Навчання слухачів відбувається за освітньо-професійною програмою, яка є нормативним документом для організації освітнього процесу в УМО. Зазначена вище програма встановлює: профілі загальних і спеціальних компетентностей з впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних, інтерактивних і медіа-технологій та електронних засобів навчання в освітній процес; вимоги до змісту підвищення кваліфікації цих напрямів слухачів на компетентнісній основі; нормативну частину змісту навчання, засвоєння яких забезпечує оновлення, вдосконалення, розвиток системи цінностей, знань, практичних умінь і навичок працівників із впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних, інтерактивних і цифрових технологій та електронних засобів навчання в освітній процес відповідно до 7 і 8 (в окремих випадках за

індивідуальним запитом за 9) кваліфікаційного рівня вимог Національної рамки кваліфікації; рекомендований перелік інваріантних і варіативних навчальних модулів; нормативні терміни навчання за очно-дистанційною формою; форми оцінювання результатів навчання; вимоги до оцінювання результатів навчання тощо. Мета навчання за освітньо-професійною програмою полягає в удосконаленні управлінської, науково-методичної та професійно-фахової компетентностей керівних, науково-педагогічних та педагогічних працівників закладів освіти, застосуванні оновлених компетентностей в умовах соціальних та цифрових трансформацій в освіті. Компетентності, які набувають слухачі під час навчання на курсах підвищення кваліфікації є загального змісту в поєднанні з інтегральною.

Інтегральна компетентність включає: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері інформаційно-комунікаційних технологій або у процесі дистанційного навчання, що передбачає проведення дослідження, застосування теорій та методів педагогічної науки у практиці професійної діяльності, яка характеризується комплексністю та невизначеністю (Кваліфікаційний рівень 7); здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі відкритої освіти, дистанційного навчання та інформаційно-комунікаційних технологій, у тому числі дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та / або професійної практики (Кваліфікаційний рівень 8); здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі відкритої освіти, дистанційного навчання та інформаційно-комунікаційних технологій та/або дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань та/або професійної практики (Кваліфікаційний рівень 9). Загальні компетентності – освітологічного та нормативно-правового напрямку.

Таким чином, на нашу думку, головне питання для удосконалення педагогічної майстерності викладача в умовах цифрової трансформації освіти, полягає не тільки в форматі навчання, а в його якості, тривалості і актуальності отриманих знань, умінь і навичок, які забезпечать здобувачу освіти якісну освіту за індивідуальною траєкторією навчання, в поєднанні різних форм та технологій організації освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Цифрова трансформація освіти і науки є однією з ключових цілей МОН на 2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/cifrova-transformaciya-osviti-i-nauki-ye-odniyeyu-z-klyuchovih-cilej-mon-na-2021-rik-sergij-shkarlet>
2. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії: наук. метод. посібник; Міжрегіональна академія управління персоналом. Київ, 2000. 312 с.
3. Зязюн І. А. Технологізація освіти як історична неперервність // Неперервна професійна освіта. 2001. Вип. 1 (січ.-берез.). С. 73–85.
4. Педагогічна майстерність : підручник [за ред. І. А. Зязюна]. 2-ге вид., допов. і переробл. К., Вища школа, 2004. 422 с.
5. Семенова А. Педагогічна майстерність викладача вищої школи XXI століття: синергія віртуального і реального в освітньому просторі. URL: http://journals.uran.ua/sr_edu/article/view/164524
6. Касьян С. П., Антощук С. В., Ляхощка Л. Л. Освітньо-професійна програма підвищення кваліфікації керівних, науково-педагогічних та педагогічних працівників закладів вищої освіти (університетів, академій, інститутів), керівних педагогічних та науково-педагогічних працівників закладів ППО, керівних та педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, керівних та педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти (коледжів, технікумів) за тематичним курсом «Організація дистанційного навчання в закладах освіти». К., ДЗВО «Ун-т менедж. освіти», 2021. 35 с.